

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**S. Augustinus, Episcopus in Africa Hipponensis, Veritatis
Evangelico-Catholicæ In Potioribus Fidei Controversiis
Testis Et Confessor, Contra Bellarminum Et Alios
Scriptores Papæos, antiquos pariter & ...**

Reiser, Anton

Francofvrti, 1678

Liber Quartus

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72506)

inquit, non negatur, sed exprimitur verè fieri, quamvis ad Salutem nostram: quodque id fit fieri realiter, patet ex sequenti comparatione & negatione nascendi, & ex necessaria ad hoc operatione Dei invisibili. *Sextò* tandem, Exemplaria quædam habere tantum, mysticus fit nobis, non nascitur; sed alibi sæpius exprimi, quid nobis fiat, videlicet corpus Christi, idq; ibidem supponi sub illo mystico fieri, non nasci, præ alio fieri seu benedici exteriori ciborum corporalium. *Ad posterius dicit*, expresse comparari Eucharistiam quoad solam visibilem Panis & vini speciem, & invisibilem Christi carnem & sanguinem cum humana Eiusdem natura visibili & Divina invisibili in Incarnatione; item comparari consecrationem Corporis Christi in Eucharistia cum generatione Corporis Christi in utero Virginis, quoad identitatem corporis & similitudinem Virtutis supernaturalis, *non autem quoad materiam ex qua, ejusq; permanentiam*. Alia iterum prætermitto, utpote minus ponderosa, & quæ subtilitatibus tantum innituntur Scholasticis, nisi quis malit vocare obscuritates otiosas, ad ingeniorum acumen obtundendum inventas. Et dum ipse *Collator* efficacissimam vocat Augustini Sententiam, quam ex opere in Johannem adduxit, vel unico ostendendum est verbulo, inefficacissimam esse eam ad confirmandum Dogma Transsubstantiationis. Nervum demonstrationis ponit in iis Augustini verbis, cum scripsit, quasi mentem Discipulorum exprimens ad Christum: *Non das in Carne & Sanguine tuo, nisi quod es*. Verùm si Pater augustissimus hoc voluisset indicare, quod Lectoribus incautis persuasum vult *Collator Scotisticus*, non scribere debuisset, *in Carne & Sanguine tuo*, sed potius, *in Sacramento tuo*. Cæterum, quia non ita scripsit, vis & injuria Doctori Sancto infertur, dum ea Eidem adscribitur Sententia, cujus nullum in omnibus Scriptis, quæ plura sunt, ne minimum invenitur vestigium, & quam salvis hypothefibus, quas alibi copiosè proponit ac defendit, docere potuit nullatenus. Quæ verò contra easdem excipit idem Scoti discipulus, cum Præceptore in tenebris micans, præsertim quoad veram rationem Sacrificii, quam Panis & Vini adscribit, talia sunt, quæ non nisi opinionem absurdam novis absurditatibus adhuc faciunt absurdiorē, ita ut tandem Dogma hoc dici possit & debeat omnium meritò absurdissimum.

LIBRI QUARTI CAPVT VIGESIMVM PRIMVM, & seqq.

DE

Communione sub unâ specie vel utraq;.

POruissent & fortè debuissent illæ etiam Quæstiones in examen venire, quas Bellarminus ab initio quarti hujus libri suo ordine satis prolixè tractat, nimirum de *repositione & adseruatione Panis* consecrati, non item Vini, tanquam Sacramenti, ut vocat, *permanentis*; de materiâ etiam Sacramenti, *siue Panis necessario azymus*, an verò fermentatus, quo Græcorum apud orientales Ecclesiam uti certum est, *siue porro Vinum aquâ in Sacro Calice ad exemplum Christi necessario temperandum*, ut de forma Consecrationis & ipso Sacramenti effectu nihil planè dicam. Sed quia de repositione & adseruatione Panis consecrati Bellarminus nullum ex Augustino ostendere potuit testimonium, eomet ipso se Eius autoritate destitui factus; materiales autem Controversiæ de *Pane azymo vel fermentato*, Vini itidem aqua miscendo tanti non sint momenti, ut Schisma aliquod inter Ecclesias in Fidei fundamento consentientes facere possent, nisi nimius ex parte Romanensium rigor omnes alios in hæc re adiaphorâ à se dissentientes diro anathemate percuteret, Evangelicis liberè in Sacramenti Eucharistiæ usu Pane azymo utentibus, mixtionem aquæ cum Vino faciliè etiam admissuris, si jugum illud tyrannicum; quo irreconciliabilis Roma quosvis fideles sibi conatur subicere, abesset; hinc opus non esse visum fuit, his & aliis Quæstionibus, quæ sine controversiâ possent expediri, aliquam impendere moram, tempore ad necessaria & magis controversa destinando, eam in specie Quæstionem controversam, quæ in hoc negotio utramque solet occupare paginam, Laicis fidelibus, quin & Sacerdotibus non consecrantibus ab utraq; Sacramenti specie, per Definitionem non verè Ecclesiasticam, contra Sapientissimi pariter & Benevolentissimi Testatoris institutum exclusis, & ad unam modò Panis consecrati speciem admissis. Ne verò & hic nimis diffundamur, circa Augustini autoritatem ex Instituto tantum occupabimur; cæteris omnibus hæc vice prætermittis, quæ partim præter alia Nostratum Scripta in *Vindiciis Evangelico-Thomisticis* à parte adversaria per

causam erroris, undè illud iudicium infantile minus rectum proveniat, defectum videlicet experimenti vel proprii vel aliorum, undè nimirum Panis & vinum ad Eucharistiæ celebrationem desumatur: ut & præviam informationem *authoritate* Doctoris vel Informatoris *gravissimè* nixam, undè necessum est doceri, cuius sit illud corpus & Sanguis, qui *in, cum, & sub* Speciebus non nudis & omni substantiâ vacuis, sed realibus & vere substantialibus vi Verborum Institutionis ex ore Testatoris veracissimi pariter, Sapientissimi & Omnipotentis præsens sit & à Communicantibus accipiatur. Non autem ita debet intelligi, quasi infantes non sufficienter tempore Augustini fuerint instructi, qui tum ad Communionem admittebantur, quod Bellarminus tanquam non minimi momenti rem hic urget, sed loquitur Sanctus Pater, de quo ex integro iterum Textu constat, conditionaliter. Si, inquit, *nusquam discant, si non dicatur illis*, tunc, ex defectu, nimirum Informationis debita, *nihil aliud credent, nisi* &c. Non igitur verè & ex *authoritate gravissimè* id crederent & dicerent infantes, sed ex defectu *authoritatis gravissimè* falsò id crederent, melius omninò ex Verbo Institutionis docendi & informandi. Neque, quod insuper observandum, Augustinus in hoc testimonio comparationem instituit inter Eucharistiæ, & Apparitiones vel Visiones Angelico-Divinas Testamenti Veteris in se, quamvis si instituisset, *Concomitantie* Sacramentali parùm inserviret; sed comparatio facta est quoad modum adprehensionis & imperfectissimæ cognitionis, quam ibi in genere omnibus, hic autem in specie Infantibus experimento & *authoritate* alicujus Doctoris *gravissimè* destitutis, etsi cum certâ conditione quâdam adscripsit, quâ cadente & ablata aliter omninò de toto hoc negotio judicandum esse non ita obcurè significavit Doctor augustissimus, & auditorum suorum Informator fidelissimus. Accedit, si glossam Bellarmini testimonio huic, ubi pro reali Corporis & Sanguinis Domini præsentia contra Reformatos ex eo militavit, adscriptam, hic jam adplicemus, ubi de *Concomitantia* ex eodem egit Bellarminus, contradictionem fore manifestam. Nam non stabit concomitantia, & exindè fluens Communio sub una specie, si infantes, juxta Bellarmini Sententiam *authoritate gravissimè* ex Verbo Institutionis docti, certò credunt, *in Calice Sanguinem Domini esse*, quod Bellarminus iteratò in hujus testimonii explicatione notanter falsus est, pro reali præsentia Corporis & Sanguinis pugnans, oblitus autem vel studiosè immemor ejus, ubi ad *Concomitantie* demonstrationem eo usus est testimonio, quod ad cæteras Bellarmini contradictiones pertinet, hæctenus non singulari numero ostensas, in sequentibus etiam plurali augendas. Ad *secundum* nunc accedimus, quod pro *Concomitantia* ex Augustino commendavit Bellarminus testimonium, quod Idem libro eodem secundo pro verâ Corporis & Sanguinis Christi præsentia contra Reformatos agens ita pleniori Textu exscripsit: *Augustinus in Iohannem, explicans illud, Jesus autem non se credebat eis, dicit, istud convenire Catechumenis, quibus se non præbebat Dominus per Eucharistiæ. Si dixerimus, inquit, Catechumeno, credis in Christum? respondet, credo, & signat se cruce Christi, portat in fronte, & non erubescit de Cruce Domini sui. Ecce, credit in nomine Ejus. Interrogemus eum, manducas carnem filii hominis, & bibis Sanguinem Filii hominis? Nescit, quid dicimus, quia Jesus non se credidit ei. Et infra: Quid perducit credentes & baptizatos? ad Manna. Ecce dico Manna. Notum est, quid acceperint Indei, populus Israel. Notum est, quid illis pluisset Dominus de Cælo, Et nesciunt Catechumeni, quid accipiant Christiani. Erubescant ergo, quia nesciunt; transeant per Mare rubrum, manducant Manna, ut quomodo crediderunt in nomine Jesu, sic seipsis credat Jesus.* Addit Bellarminus, eundem alibi Augustinum dicere, *Catechumenis dari solitum Panem sanctum, qui non esset quidem Christi corpus, sanctus tamen esset & sanctificaret, & Sacramentum dici etiam* peccat, merit, cap. 26.

si non esset in Eucharistiâ verum Christi corpus, & si non manducaretur Christi caro, nisi in Symbolo & per Fidem, non esset verum, Christum se non credere Catechumenis; nam & illi habent Christum in Signo, & manducant Eum fide, nam & signant se Crucis Signo, & credunt in Christum. *Secundo*, nulla esset ratio, cur eis non daretur Eucharistia, cum dentur eis alia Signa clariora, ut sunt Verba DEI scripta. *Tertio*, potuisset ille etiam panis sanctus dici corpus Domini, ut patet, cum tamen id Augustinus constanter neget. *Non iterum* solliciti hic sumus, an Bellarminus ritè ex hoc Augustini testimonio contra Reformatos pro reali Corporis & Sanguinis Christi præsentia argumentetur; sed quia eodem pro *Concomitantia* Sacramentali, & hinc pro Communionem sub unâ specie etiam utitur, an legitime illud fiat & per bonam omni ex parte consequentiam? Et certè, ut de Glossâ Bellarmini non dicam, ipsa

ipsa Augustini verba Concomitantiam & deductam ex ea Communionem sub una specie adeò non evincunt, ut contrarium potius, videlicet Communionem sub utraque seculo Augustini usitatam satis evidenter exhibere videantur ea in Quæstione, quam Catechumeno proponi posse Sanctus Doctor ostendit, verbis sequentibus: *Interrogamus eum, manducas carnem filii hominis, & bibis Sanguinem Filii hominis? Quæ interrogatio de manducatione & bibitione Sacramentali locum habere non potuisset, si Augustino quidquam ex doctrina & consuetudine Ecclesiastica suo tempore & loco recepta de Concomitantia & communionem sub una specie innotuisset. Sed & neque tertium, ad quod Bellarminus provocat, testimonium ferit scopum, quod in eodem libro antecedente secundo prolixius & plenius ita exhibetur: Augustinus explicans titulum Psalmi, in quo scriptum erat: Et ferebatur in manibus suis, inquit: Hoc quomodo fieri posset in homine, quis intelligat? quis enim portatur manibus suis? Manibus aliorum portari potest homo, manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso David secundum litteram non invenimus, in Christo autem invenimus. Ferebatur enim Christus in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum ait, Hoc est corpus meum; ferebat enim illud corpus in manibus suis. Nolo prolixas Bellarmini pro hoc Augustini testimonio ad demonstrandam realem Corporis & Sanguinis Domini præsentiam contra Calvinum & Petrum Martyrem vindicias, utpotè ad Institutum præsens impertinentes cum non plane nullo Lectoris fastidio huc exscribere, id tantum scire pervelim, quid in mentem venerit Bellarmino, ut hoc testimonio uti pro Concomitantia & Communionem sub una specie fuerit ausus, cum si huc & illuc vertatur, nihil omnino contineat, quod aliqua saltem ratione videatur huc quadrare. Quid enim, an, quia Augustinus verba Regii Pfaltis ad Christum anti Typum ad commodaturus scripsit, Portasse Christum manibus suis semetipsum, quando commendans ipsum corpus suum dixit, Hoc est Corpus meum, alteram partem Verborum Institutionis, Hic est Sanguis meus, voluit exclusam? Annon enim iisdem manibus suis, quibus Panem consecratum suis præbuit Discipulis, Calicem quoque Christus apprehendit; an verò pedibus id factum credidit Bellarminus? Eorsum videlicet pervenire tandem est necessum, ubi quodlibet ex quolibet exculpere præter omnem sensum laboratur, absurditatibus absurdissimis exinde provenientius.*

Sequitur nunc locus alter vel secundus, quo de Augustini autoritate circa Communionem sub una specie vel utraque agitur, eo nimirum capite, quo Bellarminus dare voluit probatum, *Non pugnare cum Divinis literis, seu cum Christi mandato, Communionem sub una specie, post figuras Sacramentales provocans ad Convivium Christi Emaunicum Festo resurrectionis gloriose cum duobus Discipulis celebratum, de quo sicut agnoscit, Iansenium Gandavensem in Expositione hujus loci docere, panem à Domino benedictum non quidem fuisse Eucharistiam, sed tamen fuisse figuram Eucharistie, & voluisse Dominum hoc demonstrare exemplo fructum & utilitatem Eucharistie in una specie, quare ex hoc loco non minus probari usum unius speciei, quam ex multiplicatione panum; id quo Eum probare etiam ex AUGUSTINO, Beda & Theophylacto, qui hoc tantum docere videri possint, fuisse in illa panis benedictione mysterium quoddam, quo significaretur Eucharistie utilitas, quomodo etiam Innocentius Pontifex hujus nominis tertius loquatur; tum ex ipso etiam Textu, ex quo patet, fuisse hic aliquod Mysterium, partim ex benedictione, quam non legatur Dominus adhibuisse, nisi ad aliquid mirabile operandum; partim ex effectu, quia per illum Panem Discipulis suis illuminati; ita Chemnitii instantiam quoque producit, probantis ex Augustino, Christum duobus Discipulis utramque speciem dedisse, hunc in modum scribente: Verè, qui non sibi iudicium manducat & bibit, in fractione panis Christum agnoscit. At, respondet Bellarminus, argumentum est minus longe petitum. Non enim dicit Augustinus, Christum dedisse speciem utramque, sed dicit, in fractione panis Christum agnoscit, ut Discipulis contigit in Emaus. Sed addit, hunc fructum eos tantum consequi qui non indignè sumunt, & allegat Pauli verba, seu ad Iudicium ad illa, ubi legitur, eos, qui indignè manducant & bibunt, iudicium sibi manducare & bibere; quod verissimum est, si ve una Species, si ve utraque sumatur indignè. In antecedentibus monuit etiam Bellarminus, Iohannem à Lovanio, aliàs Hesselium, & alios contendere, Sacramentum Eucharistie à Christo datum fuisse duobus Discipulis, & in lib. III. de hanc Sententiam adducere Augustinum, Authorem operis imperfecti in Mattheum, Conf. Ev. Bedam, Theophylactum, Hieronymum & Hesychium. Generatim circa hujus Convivii à Christo cum duobus Discipulis in Emaus Festo Paschatos celebrati considerationem id observandum, ex ipsa Bellarmini confessione non unam eandemque, sed diversas, & quidem contrarias, ac sibi met oppositas esse & antiquorum Ecclesiæ Docto- rum*

Tract. II.
in Epist.
Joh.

1. Cor. 11.

lib. III. de
Conf. Ev.
ang. c. 25.

Serm. 146.

eodem Festo : *Cum Panem frangeret benedictum, aperti sunt eorum oculi. Aperti sunt ad cognitionem, non ad visionem. Dominus itaque noster Iesus Christus ante Panis fractionem ignotus loquitur cum hominibus. In panis fractione cognoscitur, quia ibi percipitur, ubi Vita eterna percipitur. Hospitio suscipitur, qui domum parat in Cælo. Ex omnibus his Augustini testimoniis, cuicumque etiam torculari subjiciantur, nihil tamen exprimitur, quod inserviat ad demonstrandum, Christum in illo Convivio cum duobus Discipulis, & quidem sub unâ tantum specie, Eucharistiæ Sacramentum celebrasse. Et si enim agnoscat Sanctus Pater & Doctor augustissimus aliquod in illâ actione convivali Sacramentum, imò etiam expressè illud Sacramentum panis vocet, supra tamen ex Chennio pluribus ostensum fuit exemplis, vocabulum Sacramenti sicut ab aliis Patribus, ita ab Augustino etiam sapissimè in Sensu latiori & laxiori pro quovis Mysterio & re quâvis aliquod Mysterium continente usurpari, nec ea omnia pro Sacramentis propriè dictis, & in Sensu, qui hodiè obtinet, haberi posse, quæ Augustinus & alii Doctores Ecclesiæ sub hoc commendârunt Elogio, nisi Sacramentorum sine numero numerum Ecclesiæ velimus obtrudere, entia præter necessitatem multiplicantes. Imò si Augustini mentem in laudatis super hoc Convivio testimoniis ex Textu non ita obscuro ritè attendamus, ad alia omninò Eum, quàm ad Sacramentum Eucharistiæ videbimus respexisse, allegoricas nimirum Explicationes Lectoribus & auditoribus suis exhibentem. In primo certè testimonio aperte monstrat, se per corpus non intelligere corpus Eucharisticum, sed Ecclesiæ mysticum, ad Paulum, hujus Mysterii Revelatorem provocans, unitatemque hujus participati corporis ostendens. In tertio agit de fractione Panis, tanquam de re ad Misericordiæ opera pertinente, quam hoc exemplo cunctis verè fidelibus commendavit. Et si secundum quoque & quartum ex integro corpore Textus intueamur accuratius, omnia inde alia, quàm opere tanto jactatam à Patribus Doctoribus concomitantiam, & derivatam ex eâ Communionem sub unâ tantum specie observabimus posse deduci. Nunc ante, quàm ex secundo hoc loco demonstrationis Bellarminianæ ex Augustino deducamus, incidenter & paucissimis illud placet notare, Bellarminum in adductione argumentorum pro Communionem sub una uti quoque ausum testimonio veteris Ecclesiæ, triplici modo testantis, Communionem sub unâ licitam esse, quorum primus sit, quod nunquam reprehenderit eam aut damna verit, cum tamen non ignoraverit, eam apud aliquos saltem in usu fuisse. Nam, ita pergit Bellarminus, Manichæi nunquam communicabant, nisi sub specie Panis, arbitrabantur enim, Vinum esse fel Draconis, & præter eam negabant veram Christi mortem, & ideo nec vinum, nec sub specie vini Sanguinem Domini sumebant unquam. Et tamen nec Epiphanius, nec Augustinus, nec alii, qui de erroribus Manichæorum scripserunt, illum notarunt errorem, quod contra Domini mandatum sub unâ tantum specie sumerent Eucharistiæ. Ad hæc primum Bellarmino & cæteris Doctoribus Patribus pro Communionem sub una, tanquam pro Aris & focus maximo conatu pugnantibus ex debito gratulamur, de tam insignibus Doctrinæ hujus Patriarchis & Antecessoribus, quos ut potè antiquos valde illis Evangelici nullo plane modo invident, ab antiquitate hæc heretica remotissimi. Deinde, quamvis nec Epiphanius, nec Augustinus hunc errorem Manichæorum reprehendissent aut refusassent, constat tamen, alios Ecclesiæ Doctores eo labore non superledisse, & nominatim duos Pontifices Romanos, Leonem primum, & Gelasium, utrumque ab Augustini tempore non ita procul remotum illum in Sermone, ad quem ipse Bellarminus hic Lectorem misit; hunc verò in Canone, quem Gratianus Juri Canonico inseruit, & quem ipse iterum Bellarminus de Manichæis voluit intellectum. Sed, quod ulterius venit observandum, non parvam in Augustini Scriptis ostendit Bellarminus ignorantiam, dum nihil Eum contra hunc errorem Manichæorum scripsisse satis audacter pronuntiavit. Scripsit Doctor augustissimus contra Faustum præprimis Manichæum libros numero tres & triginta, eosque inter aliquos satis prolixos, ut de pluribus aliis contra hanc Sectam scriptis nunc non dicam: quos si Bellarminus debita evolvisset diligentia & studio, quale in tanto Polemarcha requirebatur, qui in singulis Fidei Controversiis ante omnes Augustinum ad suas trahere partes fuit conatus, fortè invenisset, quod ad præsens pertinet Institutum. Quia autem Ipse minus fuit oculus, Lector veritatis studiosus erit juvandus, ne à Bellarmini inscitia seduci se patiat. Eminet ante alios locus sequens, cujus aliquam partem in antecedente Controversia jam habuimus, Sancto Patre sequentè in modum contra Adversarium scribente:*

L 20 con-
tra Faust.
cap. 13.

„Cur arbitretur Faustus, parem nobis esse religionem circa Panem & Calicem, necio; cum Manichæis vinum gustare, non Religio sit, sed Sacrilegium. In uva enim agnoscunt Deum

Deum suum, in cupâ nolunt; quasi aliquid eos calcatus & inclusus offenderit. Noster autem Panis & Calix, non quilibet, quasi propter Christum in spicis & in fermenis ligatum, sicut illi desipiunt, sed certâ consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proindè quod non ita fit, quamvis fit Panis & Calix, alimentum est refectionis, non Sacramentum Religionis; nisi quod benedicimus gratiasque agimus Domino in omnî ejus munere, non solùm spirituali, verùm etiam corporali. Vobis autem per fabulam vestram in omnibus escis Christus adponitur ligatus, ligandus adhuc vestris visceribus, solvendusque ructatibus. Nam & cùm manducatis, Dei vestri defectione vos reficitis; & cùm digeritis, illius refectione deficitis. Cùm enim vos reddit plenos, resumptio vestra ipsum premit; quod quidem misericordiz deputaretur, quando aliquid pro vobis patitur in vobis, nisi vos rursùs relinqueret inanes, ut à vobis liberatus effugeret. Quo ergò modo comparas Panem & Calicem nostrum, & parem dicis Religionem, errorem longè à veritate discretum; pejus desipiens, quàm non-nulli, qui nos propter Panem & calicem existimant colere Cererem ac Liberum? Quod idè cò commemorandum putavi, ut advertatis, ex quâ vanitate veniat etiam illud vestrum, quod propter Sabbathum Patres nostros Saturnò dicatos fuisse putatis. Sicut enim à Cerere & Libero, Paganorum Diis, longè absumus, quamvis Sacramentum Panis & Calicis, quod ita laudâstis, ut in eo pares nobis esse volueritis, nostro amplectamur ritu: Ita Patres nostri longè fuerunt à Saturniacis catenis, quamvis pro tempore Prophetiz *vacationem Sabbathi observaverint*. Hæc omnia uno Textu & serie nunquam interruptâ Augustinus, quæ si quis nihil contra dictum errorem Manichæorum habere cum Bellarmino dicat, nihil omninò videre, ac in calcaneo oculos gerere dicendus est.

Ad tertium nunc locum accedimus, quo Bellarminus pro Communionem sub unâ ex Augustini agit autoritate, ea Sancti Doctoris testimonia vindicare conatus, quæ ex Evangelicorum parte pro Communionem sub utrâque solent commendari, & quidem numero tria, quibus singulis suum addit responsum Bellarminus. *Primo*, inquit, illud citat, *Adbibendum Sanguinem omnes exhortantur, qui volunt habere vitam*. Respon- ^{in Levit. Quæst. 57.} det, Augustinus eodem modo loquitur de potu Sanguinis, quo suprà diximus loquutum esse Cyprianum, seu quiscumque Author fuit, *in Sermone de Cœnâ Domini*. Non enim vim facit in modo bibendi, sed in ipsâ Sanguinis sumptione, qui idem efficit, sive sumatur per modum cibi, sive per modum potus. Nam idem Augustinus ibidem, sicut antea Cyprianus, opponit ut contraria, non comedere Sanguinem, & bibere Sanguinem, scribens: *A cuius Sacrificii sanguine in alimentum sumendo non solum nemo prohibetur, sed ad bibendum exhortantur omnes*. *Secundo* proferunt ex eodem Augustino illa in Sermone de Sacramentis apud Bedam verba: *Simul hoc sumimus, simul bibimus, quia si- ad 1. Cor. 10.* mul vivimus. Respondet Bellarminus, Nulla concluditur hinc necessitas sumendi Sanguinis Domini per modum potus. Nam etiam si Sanguis Domini sub specie Vini sit Signum & causa vitæ spiritualis, & ideo dicatur rectè, *Simul bibimus, quia simul vivimus*; tamen non sequitur negativa, Non simul bibimus, ergò non simul vivimus, nam possumus simul vivere comedendo, est enim cibus Eucharistiz eodem modo signum & causa vitæ, quo est Calix. *Tertio* proferunt illud: *Nec caro sine Sanguine, nec sine carne Sanguis jure communicatur*. ^{lib. II. Algerus. cap. 3.} Hanc Sententiam ex Augustino citat Algerus. Respondet Bellarminus, Sententia hæc non Augustini est, sed *Paschysii*, neque nobis ullâ ratione adversatur. Non enim Paschasius loquitur de speciebus Sacramenti, sed de re contentâ; ac docet, non posse carnem sumi ex sanguine, neque Sanguinem, nisi cum corpore suo, & illum jure non communicare, qui sentit unum accipi sine altero. Eodem sensu dixit idem Paschasius, *Non rectè caro Christi sine Divinitate sumitur, nec Divinitas sine carne præstatur*. Hæc Bellarminus more solito in vanum, & contra mentem Augustini. Nam etiam si ad *primum* concederemus, Sanctum Patrem non de modo bibendi, sed ipsâ Sanguinis sumptione loqui, ut ut expressè non dicat in genere Sanguinem sumendum, sed in specie bibendum, adeoque modum sumptionis luculenter satis exhibens; in aliis tamen locis proximè citandis ita loquitur de hac re Doctor augustissimus, ut constanter statuisse Eum adpareat, Sanguinem Christi in Eucharistia, nisi Vino mediante, sacramentaliter vi Institutionis primæ non accipi. Ad *secundum*, non opus est negativâ, quâ Bellarm. necessitatem bibitionis sacramentalis infringere conatur, cum sufficere possit & debeat affirmativâ, quâ Augustinus de sui tēporis fidelibus testatur, eos ad Vitam spirituales conservandâ *simul* Sanguinem Christi in Eucharistia Sacra-

mento bibisse. Verba adeo clara sunt, ut in mero die videatur coecutire, quorum percipere detrectat Sensum, quibus auditores suos Feriâ Paschali secundâ legitur adlocutus: *Vinum in multis fuit racemis, & modo unum est. Vnum est in suavitate Calicis, post pressuram torcularis. Et vos post jejunia, post labores, post humilitatem, post contritionem cordis,* (NB, Loquitur Sanctus Pater de statu Catechumenorum) *jam in nomine Christi tanquam ad Calicem Domini venistis, & ibi vos estis in mensâ, ibi vos estis in Calice. Nobiscum vos estis; simul enim hoc sumimus, simul bibimus &c.* Addantur ex alio Sermone apud eundem Bedam verba, ad Controversiam proximè antecedentem laudata, & de mente Augustini nullum omninò remanebit dubium. Ad tertium excipit quidem Bellarminus, non esse illud Augustini, neque etiam loqui de speciebus Sacramenti; sed in utroque etiam inter suos habet contradicentes & dissentientes. Et quidem de priori testatur *Georgius Cassander*, in dijudicandis Veterum Authorum Scriptis Bellarmino & sui similibus nihil concedens, *Paschasium & Algerum*; cum de legitimâ & solenni loquuntur Communionem, *subindè hoc Augustini dictum producere*, cometipso Augustinum ejus parentem agnoscens. Si insuper ipsum *Algeri* librum evolvas, quem *Margarinus de la Bigne*, Doctor Sorbonicus, sexto *Bibliotheca Patrum* Tomo Editionis secundæ inseruit, Authori Elogium *Divi* contradicentibus Hispanis Censoribus adscribens, & de quo *Petrus Cluniacensis* teste Bellarmino judicavit, Eum post *Lanfrancum & Guitmundum*, illum *Archi-Episcopum Cantuariensem*, hunc verò *Averlanum*, utrumque in eodem Tomo *Bibliothecæ* conspicuum, de Eucharistiæ Sacramento *optime, plenissimè, perfectissimè* scripsisse; si, inquam, loco per Bellarminum citato librum *Algeri* evolvas, observabis, Eum intrepidè in hujus testimonii adductione ad Augustini auctoritatem provocare. *Paschasius* quidem *Ratbertus*, qui juxta Bellarminum in de Scriptoribus Ecclesiasticis *primus serio & copiose* de hoc argumento scripsit, ubi loco itidem per Bellarminum citato his utitur verbis, quæ Augustino adscriptis *Algerum* vidimus, Augustinum expressè non nominat; multa tamen eo in capite habet, quæ Augustino debentur, nominatim sequentia: *Quia generaliter homines cibo & potu id permaximè adpetunt, ut non esuriant, neque sitiant, & ne moriantur; hoc utique communis iste non prestat cibus & potus, sed Caro mea & Sanguis, inquit Christus, qui immortales facit & incorruptibiles, idè cibus & potus verè nominantur. Constat igitur & liquet omnibus, quod in hac morti aliâ vitâ sine cibo & potu non vivitur. Sic itaque ad illam eternam non pervenitur, nisi duobus istis spiritualiter ad immortalitatem nutriatur. Et idè in Calice simul benè redduntur, quia de Calice uno Passionis Christi hæc duo nobis ad Vitam manarunt.* Hinc Editor hujus libri in citato *Bibliothecæ* Tomo his verbis ad marginem adscripsit Augustini Expositionem in caput *Johannis* sextum, innuere volens, ea indè defumta esse, ubi similia ferè in hunc modum leguntur: *Cum cibo & potu id adpetant homines, ut nec esuriant, neque sitiant, hoc veraciter non prestat, nisi iste cibus & potus, qui eos, à quibus sumitur, immortales facit & incorruptibiles. Id est societas ipsa Sanctorum, ubi Pax erit & Veritas plena atque perfectâ. Propterea quippè, sicut etiam ante nos hoc intellexerunt homines Dei, Iesus Christus, Dominus noster corpus & Sanguinem suum in eis rebus commendavit, quæ ad unum aliquid rediguntur ex multis. Namque aliud in unum ex multis conficitur & constat granis, aliud in unum ex multis confluit acinis. Plura huc pertinentia ex antecedentibus & consequentibus supra jam excerpta si addantur, cuius attento & Veritatis studioso Lectori erit manifestum, nihil in verbis hæcenus controversiæ *Algerum & Paschasium* scripsisse, quod non Augustini auctoritate, cumque Eius Sententiâ conveniat ex asse. De posteriori responso Bellarmini, quo verba Augustini, vel juxta Eius mentem *Paschasi*, non de speciebus Sacramenti agere existimat, sed de re tantum contentâ, ira judicavit *Vasquez*, quamvis Socio non nominato: *Mihi hoc responsum satis est difficile. Nam Algerus ostendit in eo capite, quare Sanguis & caro Christi per se separatim, hoc est, in diversis speciebus consecratur, cum tamen totus CHRISTVS in qualibet specie sit; & respondet, non id fieri, quia credendum sit, corpus ex sanguine sub speciebus Panis contineri, cum ibi totus sit Christus, sed fieri id in memoriam Passionis, & ut Caro nostra & anima vivificetur. Nam carnem nostram vivificari ait per corpus Christi, animam autem per Sanguinem, qui sedes animæ dicitur, & ita post medium capitis subjungit: Cum igitur in tali Mysterio corpus per corpus, anima autem CHRISTI significanda esset per speciem aliquam visibilem, nil inventum est in creaturis per quod vicinius & aptius representaretur, quam per Sanguinem, qui est sedes Animæ in quo etiam, ut signetur, animas nostras & corpora corporis & Animæ Christi uniri debere & conformati, simul corpus & Sanguis sumitur à fidelibus,**

Epist.
19. ad Mo.
lin. oper.
P. 1106.

de corp.
& Sang.
cap. 19.

Tract. 26.
in Joh.

in III.
part. Th.
Tom. III.
Disp. 216.
cap. 6.
num. 72.
& seqq.

ut sumto corpore & animâ Christi, toto Christo, totus homo in animâ & corpore vivificetur, dum ipsa caro Christi non ex sanguis & mortua, sed viva & vivificatrix creditur. Sentit ergo, ideo sub duplici specie sumi Christum, ut vivificatio corporis ex corpore Christi, & animâ nostrâ ex animâ Christi, cujus sedes est Sanguis, significetur & exprimat, quamvis totus Christus, verè vivificator, secundum animam & corpus sub specie etiam Panis contineatur. Hanc verò Sententiam suam confirmat illo Paschasi (vel potius Augustini) testimonio, ut & Gelasii Papæ ex Epistola quadam, ubi Pontifex eos reprehendit, qui à Calicis portione abstinebant; id quod in confirmationem suæ Sententiæ non adduceret Algerus, nisi de sumptione Sanguinis in propriâ specie ad integram significationem Sacramenti servandam loqueretur. Et post aliqua: Eodem modo loquitur Paschasius. Nam quamvis in antecedentibus solum loquatur de fide, quâ sumendum est hoc Sacramentum, ne scilicet corpus sine Divinitate, neq. Divinitas sine corpore credatur, quando sumitur; hoc tamen capite de perceptione Sanguinis in Calice loquitur aperte. Nam titulus capitis primus est, Corporis simul & Sanguinis Domini perceptionem nobis ad Salutem esse necessariam. Et initio capitis de Sanguine Christi in Calice simul cum corpore sub specie Panis sumendo ita loquitur: Patet sensus, quod jam Caro frangitur, quia Sanguis est in Calice, qui de latere manavit, & ideo quam rectè Caro Sanguini sociatur, neque Caro sine Sanguine, neque Sanguis sine Carne jurè communicatur. Vbi cum loquatur de societate Sanguinis in Calice cum corpore sub specie Panis consecrato, intelligit etiam, Carnem sine Sanguine in Calice jurè communicari non posse. Id autem colligit ex representatione curationis animæ nostræ & corporis per corpus & animam Christi in Sanguine significatam, eodem modo, quo post eam Algerus idem docuit. Quocirca inferius concludit hunc in modum: Potrò Sanguis Ejus potatur, quatenus anima, quæ in Sanguine peccati est, renovetur, quia & Christi anima non in sanguine peccati, sed in Sanguine carnis, etiam, uti natura est hominis, carnem humanam, quam Christus susceperat, vivificavit. Idcirco non rectè Caro sine Sanguine communicatur, sed ut Caro habeat relationem ad animam, quæ in Sanguine Christi est, & anima carnis vivificatrix per Sanguinem habeat relationem ad Deum, atque ita totus homo sanetur, hinc quoque Dominus &c. Quibus verbis planè docet id, quod diximus, nempe, Sanguinem in Calice bibendum esse, ut perfecte representetur curatio totius hominis, & secundum corpus, & secundum Animam; cumque hanc obligationem sumendi Sanguinem colligat ipse ex significatione ipsa Sacramenti, non potuit non intelligere esse Juris Divini, non humani tantum. Quocirca non mirum, si hic Author itidem in antecedentibus illud Christi, Bibite ex hoc omnes, hoc explicaverit modo, tam Ministri, quam credentes reliqui. Omnia hæc Valquez contra Socium, quamvis nomini Ejus pepercit, ita tamen directè Eum oppugnans, & Augustini, quam Bellarminus Paschasii esse dicit, Sententiam ab Algero nominatenus laudatam à responso Ejus impertinente vindicans, ut super amplius nihil possit addi, re hæc ad liquidissimum ex pennâ adversarii deductâ. Accedat hisce testimoniis, quod Gratianus, ex libro Sententiarum Prosperi, quas ex Augustino collectas supra non semel fuit observatum, hoc verborum tenore laudavit: Cum frangitur hostia, dum Sanguis de Calice in ora fidelium funditur, quid aliud, quam Dominici corporis in Cruce Immolatio, Ejusq. Sanguinis de Latere effusio designatur? Quamvis enim Latinius, Scriptor ante hoc Seculum inter suos celebratissimus, cujus opera non ita pridem Romæ ex Bibliothecâ Ecclesiæ Viterbiensis jussu Cardinalis Brancacy duobus Tomis publicam cæperunt videre Lucem, verba hæc Lanfranco, cujus paulo ante facta est mentio, adscribenda esse judicet, eaque in libro Ejus, quem de Sacramento Eucharistia contra Berengarium scripsit, & in citato superius sexto Bibliothecæ Patrum Tomo cum aliis hujus generis & argumenti Margarini de la Bigne exhibuit, legantur; notanter tamen laudatus Editor nomen Augustini ad marginem posuit, Lectorem admonere volens, Lanfrancum in eorum adductione Augustini autoritatem respexisse, utpotè quâ Berengarius etiam pro suæ opinionis confirmatione usus vel abusus est potius: Alphonsus à Castro etiam, aliàs quoque Gratianum ob Augustini autoritatem minus legitime commendatam perstringens, ubi demonstrare voluit, non esse contra Evangelicam Institutionem, Eucharistiam sub specie utraq. aliis, etiam Laicis porrigere, ac olim per multa Secula sic apud omnes Catholicos fuisse usitatum, ad hoc ex Gratiano, tanquam Augustini testimonium, præter alia ante & post Augustinum plura provocavit, indubitanter illud pro Augustini testimonio Lectori commendans.

c. Cum frangitur, de Consecr. Dist. II.

Lucubr. Tom. I. pag. 239. p. 367. & 368.

adv. hæc. ref. Tom. 4. lib. 6. pag. 164.

Adoratione Eucharistia.

Quid de eâ statuam Evangelici, verbis Höpneri, Theologi consumatissimi, in Vindiciis *Anti-Thomisticis* est ostensum. Nunc breviter videndum, quid Augustinus olim fenterit de eâ, & cuiam parti proximius adhæreat, nostræ an adversariæ? Id quàm fiat ante, lubet *Cassandri* iudicium satis sincerum adscribere, eò magis notatu dignum, quia Augustini etiam autoritate fultum, quod in *Consultatione* sæpius laudatà hunc in modum legitur: *De adoratione Sacrosancti Eucharistia Sacramenti ita ex Veterum mente statuendum puto. Cum in hoc Sacramento Christus, Deus & homo, & corpore & Sanguine suo præsentem se exhibeat, consequens est, ut in hoc quoq; Mystero adoretur; quæ adoratio non ad ipsum Signum, quod exterius videtur, sed ad ipsam rem & veritatem, quæ interior creditur, referenda sit, quamvis & ipsi Signo, cuius jam virtus intelligitur, tanquam Religioso & Sacro, sua debeatur veneratio. De hac adoratione scripsit Augustinus: Suscepit de terrâ terram, quia caro de terrâ est, & de carne Mariæ carnem accepit; & quia in ipsâ carne hic ambulavit, & ipsam nobis carnem dedit manducandam ad Salutem, nemo autem illam Carnem manducat, nisi prius adoraverit, inventum est, quomodo adoretur Scabellum pedum Domini, non solum non peccamus adorando, sed peccamus non adorando. Idem exponens illud *Psalmi, Manducaverunt & adoraverunt omnes divites terræ*: Et ipsi quidem sunt adducti ad mensam Christi, & accipiunt de corpore & Sanguine Ejus; sed adorant tantum, non etiam fatiantur, quia non imitantur. *Consuetudo autem, quæ Panis Eucharistiæ in publicâ conspicuus, circumfertur, ac passim omnium hominum oculis ingeritur pompâ, præter Veterum morem & mentem* haud ita longo tempore inducta & recepta videtur. Illi enim hoc *Mysterium* in tantâ religione & veneratione habuerunt, ut non modò ad ejus perceptionem, sed ne inspectionem quidem admitterent, nisi fideles, quos Christi membra & tanti *Mysterii* participatione dignos esse existimarent. Id eò ante Consecrationem *Catechumeni, Energumeni, Pœnitentes*, denique non *Communicantes* voce *Diaconi* & *Offitiorum ministerio* secludebantur. Quare videtur hic circumgestationis usus circa grave damnum *Ecclesiæ*, imò cum ipsius lucro, modò id prudenter fiat, omitti posse, cum & recens sit, & diu sine eâ circumgestatione suus Sacramento honos consistent, & hodiè possit constare; deinde cum hodiè plerumque non populi devotioni, sed pompæ magis & ostentationi seruiat. Itaque vir summi *Judicii, Albertus Crantzius*, in *Mententi sua, Nicolai Cusanum*, Legatum per Germaniam laudat, qui abulum Sacramenti *Eucharistiæ* in nimis frequenti ejus per singulas ferias circumgestatione sustulerit, & constituerit, ut nisi inter octavas Festi Sacramento dedicati in publicum non deferretur; additque idem *Albertus* causam memorabilem, inquit, quia ejus Sacramenti usus à cœlesti Magistro institutus est ad esum, non ad ostentationem. Placuit hæc posteriora *Cassandri* prioribus adungere, ut potè eis proxime connexa, & ad præsens Institutum quam maximè pertinentia, quia hic circumgestationis usus in nullum finem alium videtur introductus, & hætenus ab illo tempore conservatus, quàm ut Sacramentum hoc ab omni populo adoretur, de quâ consuetudine notanter & verè scripsit *Cassander*, quod præter *Veterum morem & mentem* videatur recepta, id quod de Augustini etiam tempore intelligendum esse, satis est manifestum. Et ut de ipsâ Sacramenti adoratione *S. Patris* mentem plus ultra percipiamus, cætera quoque *Ejus* loca evolamus est necessum, ad quæ præter ea, quæ *Cassander* laudavit, *Bellarminus* ad hunc adorationis cultum huic Sacramento obtinendum provocavit, visuri, an ex iis aliquid huc videatur referri posse. Et quia *Bellarminus* ad secundum de hoc Sacramento librum remittit Lectorem, in quo ex omnibus *Tomis* testimonia pro reali corporis & Sanguinis *Dominici* præsentia contra *Reformatos Doctores* eandem negantes collegit, placet ea huc revocare. Et quidem ex secundo *Tomo* præter testimonium *Cassandro* notatum hoc habet: Dicit *Augustinus*, *Eucharistiæ* singularem deberi venerationem, & comparat eos, qui ex devotione ad hoc Sacramentum accedunt quotidie, vel etiam ex devotione aliquando non accedunt, cum *Zachæo & Centurione*, quorum alter *Dominum* excepit in domum suam gaudens, alter dicit, *Domine, non sum dignus &c.* Ex octavo autem *Tomo*, ubi laudatum à *Cassandro* locum contra *Petrum Martyrem* vindicare laboravit, scribens inter alia, *Eum non bene Augustinum legisse, & id eò audacter ex Eo collegisse omnino iis contraria, quæ Augustinus alibi scripserat*, sequentibus nominatim verbis: *Manducaverunt corpus humilitatis Domini sui etiam divites, non sicut pauperes saturati sunt usque ad imitationem, sed tamen ado-**

Oper.
pag. 984.
& 985.

in Psal. 98.

Epist. 120.
ad Honor.

NB.

Epist.
118. ad

raverunt. Addit Bellarminus, *Vides, juxta Augustinum impios adorare & manducare Carnem Domini de ipsa Mensa, id est, de Altari acceptam.* Alphonfus à Castro ei testimonio, quo Sanctus Doctor mentem suam explicavit de Scabello pedum Christi, sequentia Eiusdem verba subjecit, ut debitum adorationis Eucharistiae ad Sententiam augustissimi Patris eò facilius obtineat: *Verba mea ad solos Christianos sunt referenda, è qui-* 1. cit.
bus qui manducat nullus est, quin adoret; nam si adorare recusat, vel hac ratione Christianus pag. 43.
minime dicitur, sed hereticus. In genere ad hæc responderi potest verbis ejusdem Augustini, quæ idem Alphonfus à Castro ibidem ex opere de *Doctrinâ Christianâ* suppeditat: *Qui operatur & veneratur utile Signum Divinitus institutum, cujus vim significationemque* lib. 3.
intelligit, non hoc veneratur, quod videtur & transit, sed illud potius, quo cetera cuncta refe- cap. 9.
renda sunt. In sequentibus hanc Signorum Sacramentalium venerationem refert ad Sacramentum Baptismi æquæ, ac ad Sacramentum Eucharistiae, de quibus cum Sententiam dixisset superius expressam, ita porro cultum eis debitum descripsit: *Quæ unus-*
quisque cum percipit, quò referatur imbutus agnoscit, ut ea non carnali servitute, sed spiri-
tuali potius libertate veneretur. Et huc pertinet, quod in de *catechizandis rudibus* opere monuit Sanctus Doctor: *De Sacramento, quod accepit, nimirum Catechumenus, cum ei* cap. 26.
benè fuerit commendatum (subintellige, dicendum est ei) Signacula quidem Rerum Divina-
rum esse visibilia, sed res ipsas invisibiles in eis honorari; neque sic habendam esse illam spe-
ciem Benedictione sanctificatam, quemadmodum habetur in usu quolibet. Hæc si ad mentem Augustini, & ex eo Cassandri, quæ eadem quoque Evangelicorum est, attenderent Doctores Papæi, & suos partim rite informarent auditores, partim quoque cultum Christo soli debitum non ad externa etiam symbola referrent, Controversia hæc facilem inveniret exitum, neque esset, de quo prolixè litigaretur inter partes. Sed dum, quæ Augustinus ex sensu Ecclesiæ, cujus Doctor fuit, de veneratione quadam Sacramenti Eucharistiae externæ, Sacramento Baptismi etiam debitâ scripsit, in singularem Patriæ cultum transformatur, Evangelici non immeritò sunt solliciti, ne Patri augustissimo mens aliena adfingatur, ac sub Eius nomine fideles à cultu Christi ad cultum Panis ducantur, vel potius seducantur, fiantque cum suis Doctoribus & ductoribus detestandi artolatræ, & creaturæ non creatoris adoratores. Et ut paucissimis de Augustini testimonio, ad quæ Bellarminus provocavit, sententiam dicamus, in primo expressè Carnem Christi scripsit *adorandam*, nullam omninò faciens Symboli alicujus externi & visibilis mentionem. Idem invenire est in secundo, ubi de infidelibus & hypocritis in Ecclesiâ dicit, eos quidem in perceptione minus devotâ Eucharistiae cum aliis communicantibus *adorare corpus & Sanguinem Christi*, sed ob defectum Imitationis necessariæ *non saturari*, adeoque hanc adorationem eos non juvare. Sive autem id intelligatur de adoratione confessionali, quâ hypocritæ etiam in Ecclesiâ Christum se Dominum & Deum agnoscere ore tenus profitentur, idque cum in finem, ut pro veris Ecclesiæ membris habeantur, et si cor eorum externæ huic non respondeat professioni; vel de adoratione & cultu ceremoniali visibilibus etiam symbolis exhibito, quem verè fideles in ipso Eucharistiae usu decenter ad demonstrandam interiorem Reverentiam, infideles autem & hypocritæ ad occultandam animi perversitatem & nequitiam adhibere solent, nihil id pro cultu Patriæ, quem Papæi etiam Symbolo panis, & quidem extra usum, volunt adtribui, inservit, Augustino expressissimè de ipso Eucharistiae usu hic agente, & quod insuper observatu non indignum est, de infidelibus & hypocritis, seu, ut ex Regio Platæ eos vocat, *divitis terræ*, adorantibus quidem & manducantibus in Eucharistia *corpus & Sanguinem Domini*, sed non ad satietatem usque, & ad sedandam famem & sitim animæ spiritualem, Christum scilicet non imitantibus, ac solo nomine Christi se discipulos jactantibus, à quorum hypocriticâ ad orationem ad ipsum hujus externi cultus debitum argumentari, nescio, an admitti debeat in Theologiâ sinceriori, quæ plus animum, quam externa ut plurimum suspèctâ & fallacia respicit. In tertio Augustini testimonio instituta inter Zachæum & Centurionem comparatio itidem nihil planè ad rem facit. Agit ibi S. Pater de Quæstione, *num quotidie accipienda sit Eucharistia?* In responso ubi diversas protulit Sententias, suam Ipse sequentibus expressit verbis: *Rectius inter eos fortè se quisquam dirimit litem, qui monet, ut præcipue in Christi pace permaneant. Faciat autem unusquisque, quod secundum Fidem suam pie credit esse faciendum; neuter enim eorum exhonorat corpus & Sanguinem Domini, si saluberrimum Sacramentum honorare certatim contendant. Neque enim litigaverunt inter se, aut quisquam eorum alteri se præposuit, Zachæus & ille Centurio, cum alter eorum gaudens in domum suam suscepit Dominum, alter dicit, Non sum dignus, &c. Ambo*

Salvatorem honorificantes, diverso & contrario quasi modo; ambo Peccatis miseri, ambo Misericordiam consecuti. Valet etiam ad hanc Similitudinem, quod in primo Populo unicumque Manna secundum propriam voluntatem in ore sapiebat, sic in ore cuiusque Christiani Sacramentum illud, quomodo sumatur, estimandum; nam & ille honorando quotidie non audet sumere, & ille honorando non ullo die audet præmittere. Contentum solum non vult cibum ille, sicut Manna fastidium. Quomocumque hoc Augustini testimonium intueatur quis, nihil omnino videbit in eo aptum ad cultum Patriæ Symbolis Eucharisticis, extra usum in primis, debitum, cum Doctor Augustus non-nisi de dignâ hujus Sacramenti perceptione agat, quam dignitatem in Externo Ejus cultu & adoratione potius, quam internâ animi devotione sitam esse, nemo dixerit, qui Augustini ex Apostolica Pauli manu ductione Sententiam de debitâ ad usum hujus Sacramenti præparatione percepit ritè. In quarto Augustini testimonio idem legere est, quod in secundo, quod cum prioribus dum ad demonstrandum Patriæ cultum Symbolis Eucharisticis extra usum quoque debitum traxit Bellarminus, ostendit, se non benè Augustinum legisse, & audacter ex Eo collegisse omnino iis contraria, quæ Sanctus Pater hic & alibi satis expressè docuit. Et si responsum secundo Augustini testimonio adscriptum iis quoque verbis applicari posse dicam, quæ Alphonsus à Castro primo adjecit, quod contra possit excipi, non video, Augustino per ea etiam, quæ illustrationis ergo fuerunt addita, in hæc quoque Controversiâ de adoratione Sacramenti Eucharistiæ, Veritatis Evangelicæ constanti Teste & Confessore, Bellarmino nihil in contrarium obtinente.

DE
SACRIFICIO MISSÆ,
 LIBRI PRIMI
 CAPVT SECVNDVM,
 DE
Sacrificiû Definitione.

VT Bellarminus definitionem exstruat Missæ Sacrificio, quod defendendum suscipit, congruentem, Augustini auctoritate & offerensivè utitur & defensivè. In specie autem ut obtineat, in Ecclesiâ Christianum tantum verum esse ac proprium Sacrificium, nec propriè Sacrificia esse Sacramenta vel alia quævis opera bona, quæ sunt ad colendum Deum, audacter scribit, esse hæc Sanctorum omnium Scriptorum, & inter eos præsertim Augustini Sententiam. Augustinus enim, inquit, probare volens, Epulas, quæ super Martyrum Sepulchra à quibusdam ponebantur, non esse Sacrificium, sic ait: *Ea non esse Sacrificia Martyrum, novit, qui novit unum, quod Deo offertur, Sacrificium Christianorum.* Idem quoque dicit alibi, *omnibus Veterum Sacrificiis successe unicum & singulare Eucharistiæ Sacrificium.* Aliàs etiam Eucharistiæ Sacrificium vocat *verissimum & singulare.* Et iterum alibi adpellat *unicum.* Et ut hæc esse constantem Augustini Sententiam demonstraret, id quoque testimonium Evangelicis & contrarium defendentibus eripere conatur, quo Doctor Sanctus generaliore Sacrificii definitionem dedisse fuit visus. Eo dum non Chemnitius tantum est usus, sed Doctor etiam aliquis, quem Bellarminus Catholicum dicit, & hominem valdè Eruditum & pium fuisse scribit, videndum est, quibus utatur Exceptionibus, ne ricens Augustini ad Evangelicorum partes videatur adpropinquare, ac Veritati testimonium præbere. Definitio Sacrificii Augustiniana hæc est: *Sacrificium verum est omne opus, quod agitur, ut sanctâ Societate inheratur Deo, Relatum ad illum finem, quo beati esse possimus.* In responso, quod Doctori, quem vocat, Catholico, opposuit, hæc Bellarminus habet: *Augustinus non definit Sacrificium in genere, nec Sacrificium propriè dictum, sed solum (in specie) Sacrificium, quod præcipue internum est, & opponitur Sacrificiis legalibus & merè externis; & vocat Sacrificium verum Ratione Dignitatis & effectus, non ratione forme & essentia Sacrificii propriè dicti. Non enim vult dicere, Sacrificia interna esse Sacrificia magis propriè dicta, quam externa; cum oppositum sit verum; sed esse præstantiora & Deo gratiora, & facilius Deum placare. Similis sententia est, cum Christus dicit. Ego sum Vitis vera. Nec enim Dominus eo loco significare voluit, se magis*

lib. 8. de Civit Dei, cap. ult.
 lib. 3. de Bapt., cap. ult.
 de Spir. & lit. cap. 11.
 lib. 1. contra Cresc. cap. 25.

lib. 10. de Civ. Dei, cap. 6.

Joh. 15.